

УДК 74.01/.09

МИСТЕЦЬКА ІДЕОЛОГІЯ ФУТУРИЗМУ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

БАРАНОВСЬКА Анастасія

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
baranovska.as@knutd.edu.ua

У роботі проведено аналіз стилістичних прийомів футуризму у графічному дизайні початку ХХ – початку ХХІ ст. крізь призму ідеологічних та художніх засобів виразності цього напрямку. Окреслено вплив футуризму на подальший розвиток графічних стилів.

Ключові слова: футуризм, Фортунато Деперо, *parole in liberta*, графічний дизайн, типографіка.

ВСТУП

Представники футуризму початку ХХ ст. агресивно прагнули змінити не просто традиції у мистецтві, а власне світоустрій. Маніфест Джакомо Балла та Фортунато Деперо 1915 р. називався «Футуристична реконструкція Всесвіту» [1] і втілював концепцію *opera d'arte totale* (тотального твору мистецтва) в усіх сферах життя, включно в інтер'єрі, дизайні одягу, графічному дизайні.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ:

Мета роботи: розкрити прийоми графічного дизайну, у яких втілювалась мистецька ідеологія футуризму і які стали засадничими для графічних стилів ХХ століття.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Основоположник футуризму поет Філіппо Томазо Марінетті прославляв сучасні надбання технічного прогресу, особливо автомобілі та літаки, а у війні вбачав «гігієну світу». У Маніфесті футуризму (1909 р.) письменник заявляв, що немає нічого красивішого за швидкість [2]. Візуальний динамізм, силові лінії стали стрижневими для творчості послідовників цієї течії.

Об'єднавши навколо себе митців-прибічників, Ф. Т. Марінетті здійснив революцію у типографіці за рахунок винайденого ним художнього прийому «*parole in liberta*» – слів на волі, які не підпорядковувались традиційному розміщенню у горизонтальний рядок. Текст вже не обмежувався лінійними стовпцями: у книзі *Zang Tumb Tumb* (1912 р.) можна побачити «вербальний живопис» або «візуальну поезію», у якій слова розміщені в динамічних та нестандартних напрямках і формах, утворюють певні зображення (наприклад, літак); вони також наділені експресивною емоцією через імітацію звуків вибухів та пострілів (у книзі йдеться про битву за Адріанополіс), де Ф. Т. Марінетті експериментує не тільки із звуконаслідуванням шумів, але й застосовує різні розміри літер для передачі сили звуку (рис. 1). В подальшому експресивну типографіку «підхопили» конструктивісти та дадаїсти. Видатний графічний

дизайнер середини ХХ ст. Герб Любалін називав свою типографіку «графічним експресіонізмом», відхиляючи європейський мінімалізм.

Прикладом пізнього футуризму є книга Ф. Т. Марінетті «Parole in libertà futuriste, tattili-termiche olfattive», яку для письменника скульптор-кераміст Тулліо д'Албізола зробив з олова з текстом та дизайном на металевих сторінках (рис. 2). На рис. 2,б ритмічна напруга передана боротьбою геометричних площин, що насуваються одна на одну з модерністським використанням множинної перспективи, напрям тексту постійно змінюється, утворюючи діагональні лінії та гострі кути, що передають відчуття швидкості та руху. Книга стала експериментальним арт-об'єктом, зробленим із сучасних матеріалів.

Рис. 1. Ф. Т. Марінетті. Обкладинка книги «Zang Tumb Tumb». 1912

Рис. 2. Ф. Т. Марінетті, Т. Албізола. Обкладинка і сторінки книги «Parole in libertà futuriste olfattive tattili-termiche». 1932

Фортунато Деперо є найвідомішим митцем і графічним дизайнером, що представляв так звану другу хвилю футуризму (1919-1930) [3]. Як і Ф. Т. Марінетті він вітав рекламу, що відображала дух сучасності, і прагнув через розробку дизайну для неї, поширити ідеї та візуальні форми футуризму (рис. 3, 5). За його словами, вплив футуристичного стилю в кожній креативній сфері очевидний: «Я бачу його на розі кожної вулиці, на кожному місці, зарезервованому для реклами, більше чи менше плагіатизований <...> мої динамічні кольори, мій кристалічний та механічний стиль, мої флора, фауна і металічні, геометричні вигадані чоловічки широко імітуються та експлуатуються – я у захваті» [4, 40].

У плакатах Ф. Деперо для рекламних кампаній Сапрагі він надавав літерам об'єму, перетворюючи текст на динамічний малюнок (рис. 3,а), його букви могли нахилитися, розтягуватися або стикатися між собою (рис. 3,б, рис. 5), у побудові шрифтів закладені прості геометричні фігури (кола, трикутники та чотирикутники) (рис. 3,в), використовувався кутастий дизайн та різкі контрасти кольорів. Подібні експерименти продовжив Джорж Гіллермаз (George Guillermaaz) у 1935 (рис. 4).

У графіці Ф. Деперо звертався до діагональних композицій, геометризму, ламаних ліній, що створювало відчуття енергії та динамізму. Роботам притаманна гра з контрастом та яскравими кольорами. Рекламні кампанії народжувались з естетики його футуристичного живопису.

а

б

в

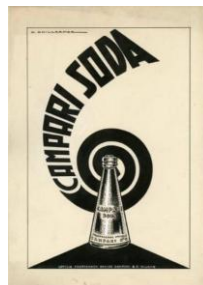

Рис. 4.

Дж. Гіллермаз
 Campari Soda,
 1935

Рис. 3.
 Ф. Деперо. Рекламні плакати Campari
 1931, 1927, 1927

Рис. 5.

Ф. Деперо.
 Білі цикли, 1925

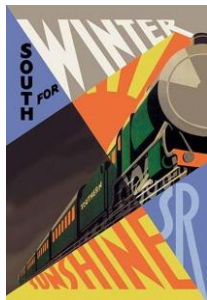

Рис. 6.

Е. Воган. Плакат
 для південної
 залізниці, 1929

Рис. 7.

М. Бацци
 Коппа Мілья,
 1931

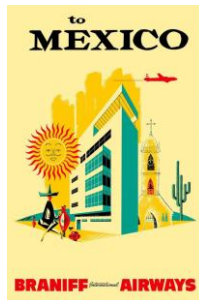

Рис. 8.

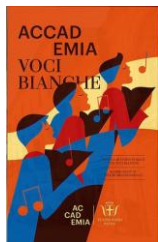
Автор невідомий
 Браніфф авія,
 1959

Слід зазначити, що визначальними прийомами, які застосовувалися у стилістиці футуризму для підкреслення руху та швидкості були використання діагональних ліній та акцент на перспективі (рис. 6, 7); часто об'єкти зображення складались із геометризованих форм і розміщувались у центрі (рис. 3,а; рис. 8).

Футуризм не даремно був орієнтований на майбутнє. І сьогодні можна побачити, що його прийоми є актуальними. Яскраві кольори, діагональні композиції, спрощені геометризовані форми виглядають динамічно у ритмі сучасності (рис. 9). Ефектним видається логотип у даній стилістиці (рис. 10), а об'ємні літери, що здаються незвичними і привабливими (рис.11), теж не є чимось новим, адже експеримент з тривимірністю у рекламі розпочали футуристи (рис. 3,а).

а

б

Рис.10.

Evolvered, дизайн
логотипу, 2016

Рис. 11.

Maztrone, об'ємний
шрифт, 2019

ВИСНОВКИ

Отже, футуристи зреклися традиційних впорядкованих симетричних макетів на користь динамічної експресивної типографії. Ідеї футуризму щодо parole in liberta, яскравих, сповнених ламаних ліній та діагоналей композицій з геометризованими формами вплинули на типографіку, макет, стилістику зображень XX-XXI століть. Прийоми щодо шрифтів та динамічності макету, в якому рядки слів могли вигинатись як завгодно чи хаотично обриватись, перетворились на засоби художньої виразності та запозичувались митцями і графічними дизайнерами в таких напрямках як дадаїзм, ар деко, конструктивізм, баухауз, нова типографія, кіберпанк тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Italian futurism. Futurist Reconstruction of the Universe. URL: <https://www.italianfuturism.org/manifestos/futurist-reconstruction-of-the-universe/>
2. Alex Danchev. 100 Artists' Manifestos from the futurists to the stuckists. Penguin. 2011. 496 p.
3. Геллер С., Кваст С. Графічні стилі : від вікторіанців до хіпстерів / пер.: О. Журавльова, Д. Пінчук. Київ : ArtHuss, 2019. 296 с.
4. Hollis. R. Graphic Design in the Twentieth Century. Thames & Hudson. 2021. 236 p.

BARANOVSKA A.

THE ARTISTIC IDEOLOGY OF FUTURISM IN GRAPHIC DESIGN OF THE XX-XXI CENTURIES

The paper analyzes the stylistic techniques of futurism in graphic design of the early 20th century, based on the ideological and artistic means of expression of this art movement. The influence of futurism on the further development of graphic styles is outlined.

Key words: futurism, Fortunato Depero, parole in liberta, graphic design, typography.